

יסלחו לי על כך שאני מנסה לשכנע אותן להפוך לגבריות יותר, וראויות יותר לכבוד.

אכן, המילה "גברית" אינה אלא מין דחלילי; אין סיבה של ממש לחשוש, שהגשים תסגלנה להן יותר מדיי אומץ או נחישות; שכן הנחיתות הכרוכה שלהן ככל הנוגע לכהן גופני בהכרח הופכת אותן לתליות בגברים במידה כלשהי, בקשרי החיים השונים; אך מדוע להוסיף על נחיתות זו דעות קדומות, המייחסות את המידה הטובה למין אחד ומערבבות אמיתות פשוטות עם הזיות החוששים?

בפועל, תפיסות שגויות של המצוינות הנשית מבזות את הנשים עד כדי כך, שאומר – ולא רק כדי להכעיס – שחולשה מלאכותית זו מייצרת נטייה לרודנות, ומולידה בהן עורמה (ויריבתו הטבעית של הכוח), שגורמת להן להיעזר בגינונים ילדותיים כלולים שאמנם מעוררים את התשוקה, אך פוגעים בהקשר. יהפכו נא הגברים לטהורים וצנועים יותר, ואם הנשים לא תהפכנה או לתכמות יותר באותו שיעור, יהיה ברור שביננו חלשה יותר. ולמותר לומר שאני מדוברת עכשיו על המין בכללותו. כפטישים, רבות מהנשים נבונות יותר מהגברים שלצדן; ומכיוון שבמאבק המתמיד על האיזון גובר הצד שמשקלו רב יותר, נשים מטיימות מושלות כבעלהן כלי להתבזות: כי השכל ימושיל לעד.

על משפטים מתוחכמים וגם לא על הרהר הנכונ של רגשות מלאכותיים שמוצאם כראש, ועל כן לעולם אינם מתחילים בלב. לא מילים יעסיקו אותי, אלא דבריהם ומכיוון שאני להוטה להפוך את בנותימיני לתברות מכובדות יותר בתורה, אנסה להימנע מאותם סלסולים של סגנון שגלשו ממאמרים לרומנים, ומרומנים למכתבים ולשיחות רעים.

דברי השבה הנאים האלה, שהלשוז מפורת בקלילות, משחחית את הטעם ויוצרים מעין עדינות חלנית הנרתעת מכל אמת חשופה ופשוטה; ומבול של תחושות מאולצות וסנטימנטים כוזבים, החונקים את הדגשות הטבעיים של הלב, נוטלים את טעמם של מנעמי הכיה והמשפחה, שנועדו להמתיק את מילי אותן חוכות המורות אשר מכשירות כרייה תכונות, שנפשה בת-אלמוות, לקיום נשגב יותר.

חיונון של הנשים זוכה באחרונה לתשומת לב רבה מכעבר, ואף על פי כן ממשיכים לדאות בהן מין קל דעת, והן מושא ללעג ולרחמים מצד מתכבים השואפים לחקן את דרכן בעקיצות או בהנחיות. מוסכם שהן מבלות רבות משנות חייהן הראשונות ברכישת מיומנויות שטחיות; וכתוך כך הן מקייבות את חוסנו הגופני והנפשי לטובת תפיסה מופקרת של הזיפי, וכשם תשוקתן לכסס את עצמן באמצעות הנישואים – שהרי רק כך יכולות הנשים להתקדם בעולמנו. וכיוון שמשאלה זו הופכת אותן לחיות ותו לא, הן מתנהגות עם נישואיהן כמו שאפשר לצפות שתנהגנה פעוטות שכמותן; הן מהלכשות; הן מאפרות, הן מכנות כבינוי שמות את יצורי האלוהים.⁴ הן מהלכשות אלן כשירות רק להרמות; הניתן לצפות מהן למשול ברור שבריות חלושות אלו כשירות רק להרמות; הניתן לצפות מהן למשול כמשפחתן כשיקול דעת, או לטפל בתניוקות האומללים שהן מכיאות אל העולם?

אם אמנם סביר להקיש מהתנהגותן הנוכחית של בנותיהמי, ומן החיבה הרווחת לתענוגות התופסת את מקומן של השאפתנות ושל התשוקות הנאצלות יותר, הפותחת את הדעת ומרחיבת אותה, שההדרכה שנשים קיבלו עד כה נטתה, יחד עם המבנה של החברה התרבותית, להפוך אותן למושא תשוקה חסיי חשיבות שכל תפקידן להרכות כסילים בעולם; – אם אפשר להחיה שהשאיפה להקנות להן מיומנויות כלי לטפח את בינתן מרחיקה אותן מתחום החוכות שלהן והופכת אותן למגוממות ומיזירתות ברגע שנגזזה תפוחת היופי קצרת המועד,* אני מניחה שגברים דצונתיים

* סופר טוב ללב, אינני זוכרת את שמו, תודה – מה יש לבנות הארבעים לעשות בעולמנו?

יכולות לנסות להגיעם לעצמן את דרכי; אך לעולם אסור להן – ואסור גם לגבר – לשכות שהייתם אינם מניבים את סוג האושר שיוכל לספק נפש בת-אלמות. איני מתכוונת לדמוין שמי מהמינים צריך לשקוע בהרהורים מופשטים או בחזיונות רחוקים, עד כדי כך שישכח את קשרי החיבה ואת החובות המונחלים לפתחו, שהם, לאמיתו של דבר, האמצעים שנועדו ליצור את פרי החיים: נהפוך הוא, אני ממליצה עליהם בחום, ונתרן כך אומרת שהם מעניקים סיפוק מרבי כאשר הם נכחנים לאשורם, באופן מפורט.

הדעה הרדודה כי האישה נוצרה למען הגבר נולדה מן הסתם בסיפורי הפיוטי של משה⁹; אך יש להגיה שרק מעטים מאלה אשר הקדישו לנושא מחשבה רצינית כלשהי, סברו אי פעם שחווה היא אחת הצלעות של אדם, פשוטו כמשמעו; ועל כן עלינו להכיר בכך שגם המסקנה הנובעת מכך כטלה ומבטלת, או לקבל אותה רק כאשר היא מוכיחה שמשתר ימי העולם מצא הגבר לכוון להפעיל את כוחו כדי לשעבד את בת-לוייתו, ואת כושר המצאה שלו כווי להוכיח שמו הראוי לתת את צוואתו בעול, שכן הכריאה כולה נוצרה רק לנוחתי או להנאתו.

כל יסוקו מדכביי שברצוני להפוך את סדר הדרכים: כבר הסכמתי, שעל פי מבנה גופם, דומה שההשגחה הועידה לגברים מדרגה גבוהה יותר של המידה הטובה. אני מדברת באופן כולל על המין הנשי כולו: אבל איני רואה צל של סיבה להסיק שמידותיהן הטובות של הנשים צריכות להיות שונות, בהתאם לטבען. ולמעשה, כיצד ייתכן הדבר, אם יש למידה הטובה רק אמת מידה נצחית אחת? המתשבה הסדרה מחייבת אותי לטעון, באותה מידה של ביטחון שבה אצחיר על קיומו של אלוהים, שלמידותיהן אותה נטייה בסיסית.

מכאן נובע שאין להעמיד את העיומה כנגד החכמה, את המטרות הקטנות כנגד המאמצים הנשגבים, או את הרפיסות התפלה, החוסה תחת הכניו 'עדינות', כנגד אותה נחישות שרק אופקים רחבים יכולים לטפח.

יאמרו לי שהיאשה תאבד אז הרבה מתנה הייחודי, ואפשר שיצטטו את דענו של משרוד נודע כדי להפריך את קביעתי הנחרצת. כי פופ אמר, כשם המין הגברי כולו,

והוקא בקרבתה אל כל אשר שנאנו,

הציתה תשוקה עזה בלבו.¹⁰

ואינה מחזקת בשותפות אינטלקטואלית. זוטות היומיום של חיי המשפחה מציעים נושאים לשיחה ולכבת, וגיפופים תמימים מרכיבים צמל שאינו דרוש שימוש רב בשכל או מאמץ של המחשבה; וככל זאת – האיז זה נכון שמראה האושר המתון הזה מעורר יותר ררך מאשר ככר? וגם הדומה לה שאנו חשים כלפי ילדים משחקים, או חיות משתובכות* ואילו ההתנתנות כדרך הייסורים וכמאבקים הנאצלים של ישרי הדרך מעוררת התפעלות, ונושאת את מחשבתינו לעולם שבו התכונה מתפוס את מקומו של התחושות.

הנשים צריכות אפוא להתפס כיצורים מוסריים – או כחלשות עד כדי כך, שצריך לשעבד אותן כליל לכישריהם הנעלים של הגברים.

הבה נבחן את השאלה. רוסו מצדיר שאסור לאישה – לעולם, אף לא לרגע – לחוש שהיא עצמאית. הפחד צריך למשול בה ולגרום לה להשתמש בעורמתה הטבעית; עליה להפוך לשפחה מתמתנת, כדי להיות מושא תשוקה מפתה יותר, בת-לוייה מתוקה יותר לגבר ככל עת שהיא כוח לחירות. הוא עור מוסף על טיעוניו, שאותם הוא מתיימר לכסס על עדייות מן הטבע, ורומז שגם את האמת ואת הנחישות, אבני היסוד של כל מידה טובה אנושית, יש לטפח אצלה בגבולות מוסריים, כי ככל הנוגע לאופי הנשי, הציות הוא חלק העיקרי שצריך ללמד במרוץ בלתי נלאה.

אילו הבליס: מתי יקום הגבר הדגול ששכלו חזק דיו לפוך את הערפל שבו כיסו את הנושא הגאוה והחושניו? גם אם הנשים נחמות מן הגברים באופן טבעי, הרי מידותיהן הטובות צריכות להיות באיכותן, גם אם לא תרטינה שוות בדרגה – שאם לא כן, המידה הטובה היא מושג יחסי. אי לכך, התנהגותן צריכה להתבסס על אותם עקרונות ולחנור אל אותה מטרות.

כיוון שהן קשורות לגברים ככנות, כרעיות וכאמהות, אפשר להעריך את אופיין המוסרי על פי האופן שבו הן ממלאות חובות פשוטות אלה: אך המטרה, המטרה העליונה של כל מאמציהן, צריכה להיות שכלול שכלן שלהן ופיתוח הכבוד העצמי הנלווה למידה טובה המודעת לעצמה. הן

* תחושת דיוות עורר תמיד בנפשי תיאורו המענג של האושר השמימי אצל מילטון: אי חמת שאקנא בוג המקסים פנתי לגיהנום, ככבוד עצמי מודע ואולי בגאוה ששנית, כדי למצוא לי מושאים נשגבים יותר. וגם כאשר התכוונתי באיזה פסל מרשים מעשה ידי אדם, ודחיתי את ההאולה האלהות בסדר שטמנו התפעלתי – עד אשר ירדתי מהגבהים המסחרים האלה ומצאתי את עצמי מתבוננת במראה האנושי המפואר מכולם: כי הדיכיון מידה ליהצב כאיו גומת צדית את אחד מקרבנות הנריל, שיתעלה על התשוקה תעל הארצינית.

של בנות-המין; ואחוז המתכבדים, המתעלם מן החלוקה השיריונית של הטבע, הכריז שההתנגה היא תכונה גברית, שאינה יאה לאישה. זו נכראה כדי להיות כלי משחק בידי הגבר, הרעשן שלו, ועליה לקרקש באוזניו כל אימת שהוא מתעלם מן ההכונה וכווח להשתעשע.

אבל, הגיוני בהחלט לעודד עדינות באופן כללי. יצור חלש צריך לשקוד על עדינות. אך כאשר הסבלנות אינה מבוזנה עוד בין טוב לרע, היא חדלה להיות מידה טובה; וגם אם היא נוחה מאוד אצל בת-זוג, בת-זוג לבן. וככל לעולם תיתפס כנחותה ותעורר רק רוד יגעי, המידודד בקלות לבן. ואם, זאת, אילו אמנם יכלה העצה לסגל עדינות לכרייה שנשייתה השפיעה אינה מעוררת ליטוש כזה, הסודי הטוב היה יוצא נשכר כמשהו; אך אם – כפי שאפשר להוכיח על נקלה – העצה הנמהרת הזאת מולידה רק העמדת פנים, העומדת כאבן מכשול בפני השכלול ההדרגתי והתיקון האמיתי של המוש, כי אז לא צומחת לכנות-המין תועלת רבה מהקרבנות מעלת שיש בהן ממש לטובת מקסימים ששחייים – גם אם מי מהן משיג כוח מלכותי למשך כמה שנים.

כפוליסופית, אני קוראת כתרעומת את התארים שבהם מכמשים הגברים לספר את האוזן ולרכך את העלכונות שהם מטיחים בנו; וכנעלת מוסר אני שואלת, למה מתכוונים בצורפים סותרים כגון "פגמים מקסימים", "חלשה נלכבת" וכו'? אם יש רק אמת מידה אחת למוסר, רק אב טיפוס אחד לאדם, דומה שהגורל תלה את הנשים על בלימה, כמו כמעשייה העממית על ארון המתים של מוחמד¹⁷; זו חטרות את החוש הכוח של הכתמות, ואין מתירים להן להתבונן במופת השלמות מכעד לעיז התכונה. הן נוצרו כדי שיהיו אותן, ואל להן לשאוף לכבוד, שמא תסולקנה מהחברה בגין גבריות.

אך הבה נחבנו בנושא מנקודת השקפה אחרת. האומנם נשים עצלות וסבילות הן הרעיות הטובות ביותר? הבה נגביל את הדיון שלנו לרגע הנוכחי בקיום, ונבחנו כיצד יצורים חלשים שכאלה מבצעים את המוסל עליהם. האם נשים אשר רכשו כמה מיומנויות המאששות את הדעה הקדומה הרווחת תרומות לאישים של בעליהן כלכדי? האם הן מפגינות את קסמיהן כדי לשעשע אותם כלכדי? והאם הנשים נשקו בגיל רך את עקרונות הציננות הסבילה מפתחות אופי חזק דיו לנהל משפחה או לחנך ילדים? האמת שונה עד כדי כך, שלאחר שסקרתי את תולדות האישה אני נאלצת להסכים עם הסטיריקון המחמיר ביותר ולדאוג במיז הזה לא רק את החצי המדוכא באנושות, אלא גם את החצי החלש בה. כי מה מגלה ההיסטוריה מלבד סימני

בעליה לעתים, היא ויתור על מהות לטובת צל. אם לומר את האמת, אינני יודעת מה התועלת בעידון הטעם, אם אין בו כדי להפוך את האדם לחפשי יותר מהתפוכות החיים; אם אין נפתחים מקורות חדשים להנאה, התלויים רק בפפולולוי של השכל בינו לבינו. אינני הטעם, נשואים ורויקים כאחד, לעולם יסלדו מדרכים שונים שכלל אינם נתפסים על ידי נפשות הנוטות פחות להתפוכות. אי-אפשר לתלות את השיעון כולו בעינין הזה. אך כאשר מתכוננים בהנאה ככלולה, האם אפשר ככלל לראות בטעם הטוב כרכה? משאלה היא אם הוא מסב יותר של ר"ד גרגורי; היא שתוכיח עד כמה מגוחך שתכריע עד כמה ראויה עצתו של ר"ד יותר עונג. והתשובה היא ורדני לכינו מערכת כזאת של עבדות, או לנסות לחנך יצורים מוסריים על בסיס כללים כלשהם, מלבד אלה הנגזרים מן התכונה הטהורה, אשר כותם יפה למין האנושי כולו.

נועם הליכות, ותרנות וסבלנות הם תכונות נעיומות, שמומיות כל כך עד שיוחסו לאלהות עצמה בדברי שירה נשגבים; ואפשר לומר, ששום תיאר של טובו של האל אינו נוגע ללב האדם יותר מזה הממאז אותו כחנן וארך אפיים. מנקודת ההשקפה הזאת, העדינות מפגינה בכידור את כל תכונות ההדר, יחד עם החז הכובש של הטיות החסד; אך מה שונה חזותה כשהיא הופכת לארשת כנועה של תלות, משען לחולשה האהבת משום שהיא זקוקה להגנה, מבליגה משום שעליה לסבול בדומייה, מחייבת תחת השוט שאינה מעזה לחשוף מולך את שיניה. ואם התמונה עגומה, הרי זה דיוקנה של אישה מחונכת כהלכה על פי התפיסה המקובלת של המצוינות הנשית, שטיעונים כדוכים הפחזנו בינה ובין המצוינות האנושית. לחלופין, הוגים אלו¹⁸ מואילים כטובם לחזיר את הצלע, ולהפוך את הגבר והאישה לכרייה מוסרית אחת;

והם אינם שוכחים לייחס לה את "קסם כניעתה"¹⁹.
 כיצד תוכלנה הנשים להתקיים באתו מצב שבו לא יישאו עוד נשים והן לא תנישנה²⁰, איז מספיים לנו. בעלי המוסר אמנם הסכימו שאופיים של החיים מעיד כי הנסיכות-מכונות את הגבר למצבו העתיד, אך כולם פה אחד מייצעים כלי הורף לאישה לדאוג רק לחוה. ומטעם זה ממליצים תמיד על העדינות, על הציננות ועל החיבה המלכית כמידות התרומיות

* למשל רוס וטודנבוג. [עמנואל טודנבוג (1772-1668) היה הוגה דעות ומיסטיקן שדי, שפעל כ התפתחות האנושיות תמיד לשיאה רק כשיחמנו כושרה של האישה לאהבה ותכונותי הסביות של הגבר.]

הזה יכונן בין המינים מידה כזו של שוויון, שתסתמום את הגולל על גיננוג האבירות והעצבים, אך תמיר לרצות ולהבה להכשיר את הלכ למילוי חובות נעלות יותר.

אלה יהיו בתי ספר למוסר – וכיוון שיתירן לאושר האנושי לנבוע ממעיינות טהורים של חובה וחיה, מי יודע עד אנה תתקדם נפש האדם? חברה נעשית מאושרת וחופשית יותר ככל שהיא מטפחת את המידה הטובה; אך ההבחנות הנגזרות כיום בחברה שוחקות כל מידה טובה פרטית, והורסת לגמרי את אלו הציבוריות.

כבר תקפתי את המנוגה להגביל נערות לעיסוק במחט ולהרחיקן מכל עיסוק פוליטי וארוחי; כי צמצום זה של שכלן גורם לכך שלא תוכלנה למלא את החובות המיוחדות שהקצה להן הטבע.

כיוון שהן עוסקות רק בענייני דיומא קלי ערד, מהפוכנה בהכרח לערמוניות כנגרותן. ותכופות תעצבו את לבי תחבולות הכחש שהנשים נזקקות להן כדי להשיג איו שטות שלבז הפתי נכסף לה. כיוון שאין מתירים להן לנהל כסף, או להחזיק ברכוש כלשהו, הן לומדות את דרכי הגול של משרות; ואם פגע בהן הפעל, בהיעדרות מן הבית או בכך שעורר רגשות קנאה כלשהם, שמלה חדשה או מכשירי נאה יחליקו את מצוה הזועף של יונג?

אך החוטות האלה לא היו מבוזות את אופיין, אילו עודדו את הנשים לכבד את עצמן, אילו נפתחו בפניהן נושאים פוליטיים ומוסריים ואי מצוה לומר, שזו הדרך החריזה לגרום להן להתרבו כראוי בחובותיהן המשפחתיות; שכל פעיל חובק את כל מעגל החובות שלו, ומוצא זמן לכולן. אומר בכירור: לא הנסיון הנודע לחקות מידות גבריות, וגם לא מסמם של עיסוק ספרותי או עיון מתמיד בנושאים מדעיים, הם שמורחקים אישה מחובותיה. לא, הכטלה והיורה הן שעושות זאת – אהבת התענוגות ואהבת החשפעה, המושלות במרחיק ריק מתוכן. ואי אומרת בפירושי ריק, כי החינוך שנשים זוכות לו כיום ראוי בקושי לשם "החנוך". הרי מעט הידע שמעוררים אותן לרכוש בשנות הנעורים החשובות קשור רק במיומנויות; והמיומנויות הללו משוללות יסוד, כי כל עור אין מטפחים את הפניה, כל גילוי חן יהיה שטחי וחזוני; כדומה לקסמן של פנים צבועות, הן מרשימות את החושים רק בתוך תמוני; אך בבית, בהעדר שכל, הן חסרות את הגיון הנדרש. התוצאה ברורה: במחוזות ההוללות העלזיים אנו פוגשים את השכל המלאכותי ואת הפנים המלאכותיים; כי אלה הנסים מן הפדירות סולדים, באותה המידה כמעט,

יכולות להפוך כולן לחלק מן החינוך היסודי, כי נושאים רבים, הנחלקים באוון אטומה כאשר מציגים לילדים ביזשנות את העקרונות המונחים ביסודם, יכולים לפתח את החושים ולשעשעם כאשר מעלים אותם כמין האגה – למשל, הבטיחה, המכניקה והאסטרונומיה. היום יכול להיות גדוש בקריאה, בכתיבה ובחשבון, בלימודי הטבע ובניסויים בפילוסופיה של הטבע, אך לעולם אין להריר לעיסוקים אלו לכרסם במשחקי ההתעמלות באוויר תחת. את יסודות הדת, והיסטוריה, תולדות האדם הפוליטיקה אפשר ללמד גם בשיחה במתכונת הטקטיקה.

אחרי גיל תשע הבנים והבנות שנועדו לעבודות משק בית או למקצועות הטכניים צריכים לעבור לבתי ספר אחרים, וללמוד נושאים המתאמים במידה כלשהי ליעודו של כל אחד ואחת מהם, ולהמשיך ללמוד יחד בבקרים; אך בשעות אחרי הצהריים הילדות צריכות לבקר בבית ספר שם יעסקו בתפירה פשוטה, ברקמה, בכוננות וכיוצא באלה.

צעירים בעלי ממוז או כישורים בולטים יוכלו כעת ללמוד, בבית ספר אחר, את השפות החיות והמתות, את יסודות המדע, ולהמשיך בלימודי ההיסטוריה והפוליטיקה בהיקף נרחב יותר, שלא ייפקד בו גם מקומה של ספרות ראיה.

"הבנים והבנות עדיין חלזי" ישאלו בחדאי קוראים אחרים, ולא הייתי חוששת משום תוצאה, מעבר לכך שתיתכן איזו זיקה מוקדמת, שגם אם תהיה לה השפעה טובה ביותר על אופיים המוסרי של הצעירים, אפשר שלא תעלה בקנה אחד עם השקפות הוריהם; כי חיששני שיעבור זמן רב כטרם יהיה העולם נאור עד כדי כך, שהורים, שכל עניינם מידתם הטובה של ילדיהם, יתירו להם לבחור לעצמם את חכריהם לחיים.

ויו גם תהיה דרך לעורר נישואים מוקדמים; ולנישואים מוקדמים, מדרך הטבע, תולדות גופניות ומוסריות מבורכות ביותר. מה שונה אופיו של האזרח הנשוי מזה של הטרוז האנכי שכל חייו קודש לעצמו, ולעתים קרובות יחשוש לשאת אישה שמא לא יוכל עוד לחיות ברמה מסוימת. למעט משכילים גדולים, שהיה נדירים בחברה המבוססת על השוויון, גבר יכול להתכונן למילוי חובות החיים הציבוריים רק על ידי עמידה קבועה בחובות הפוזות המעצבות את האדם.

חינוך במתכונת זו לא יהרוס את בריאותם של הנערים בהוללות המקדמת, והופכת כיום את הגברים לאנכיים כל כך, והבנות לא תהיינה חלושות וגנדרניות מדיב כטלה ועיסוקי הפל; אך אני מניחה שהחינוך